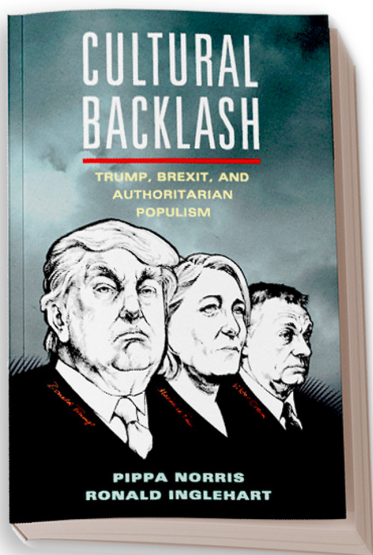

Pippa Norris & Ronald Inglehart
(2019)

***Cultural Backlash:
Trump, Brexit and
Authoritarian Populism***
Cambridge: Cambridge University
Press

Knjiga *Cultural Backlash: Trump, Brexit and Authoritarian Populism* (*Kulturni protuudar: Tramp, Breksit i autoritarni populizam*), objavljena je 2019. godine u izdanju Univerziteta u Kembridžu i predstavlja jedinstven napor u pojašnjavanju populizma kao sveprisutne društvene pojave. Djelo je sadržajno podijeljeno na četiri dijela: „Uvod“, „Autoritarne i populističke vrijednosti“, „Od vrijednosti do glasova“ te „Zaključak“. Na kraju knjige nalaze se „Tehnički prilozi“ koji uključuju

klasifikaciju političkih stranaka i objašnjenje korištenih varijabli i procesa kodiranja u analizi. Autori knjige su profesori Pippa Norris, jedna je od najuticajnijih savremenih autorica u oblasti komparativne politike i Ronald Inglehart, jedan od najcitiranijih istraživača političke kulture i vrijednosnih promjena.

Prvi dio ove knjige – „Uvod“, koji ima tri potpoglavlja, nas uvodi u opći pregled teze koju će autori zastupati tokom narednih poglavlja, uključujući kako je dugoročna promjena životnih uslova koje su iskusile nadolazeće generacije dovela do onoga što autori nazivaju „tiha revolucija“ i porast post materijalističkih društvenih vrijednosti. Norris i Inglehart smatraju da je ova tiha revolucija proizvela konzervativnu reakciju odnosno konzervativni protuudar koji je dodatno ojačan kratkoročnim i srednjoročnim ekonomskim frakcijama. Nadalje, u ovom dijelu se objašnjava kako se ovaj protuudar može prevesti u izborne dobitke odnosno osvojene glasove te koje posljedice može imati u svjetlu korozije demokratskih institucija. Važno je napomenuti da autori populizam razumijevaju ne kao političku ideologiju nego kao stil retorike koji odražava principe o tome ko bi trebao vladati, tvrdeći da legitimna moć leži u rukama naroda, a ne elita (Norris i Inglehart 2019: 4). Kad je riječ o samim populistima, autori ih identificiraju kao antielitiste i autsajdere naspram korumpiranog i nedodirljivog establišmenta.

U drugom dijelu knjige – „Autoritarne i populističke vrijednosti“, koji ima tri potpoglavlja, autori predstavljaju empirijske dokaze koji podupiru njihovu osnovnu tezu, ispitujući promjene društvenih vrijednosti kod građana te stavove građana koji se nalaze u kategoriji „ekonomski nesigurnih“ kao i sveukupne stavove prema pitanjima rase, imigracije i migrantske krize. Noris i Inglehart tvrde da dokazi podupiru tezu da su kulturni faktori glavna determinantna podrške autoritarno – populističkim strankama, pri čemu pitanja ekonomske i rasne ogorčenosti igraju pomoćnu ulogu tim trendovima (str. 123). Kad je riječ o autoritarizmu, autori ga definišu kao skup vrijednosti koja daje prednost kolektivnoj sigurnosti nauštrb liberalne autonomije pojedinca (str. 190). Populizam daje autoritarizmu demokratsku respektabilnost koja mu je potrebna da bi ojačao. Autoritarne i populističke vrijednosti uključuju sklonost davanju prioriteta nacionalnoj sigurnosti, kulturnoj ili etničkoj usklađenosti te poslušnost ka onima koji su na vlasti. Ove vrijednosti, smatraju autori, se temelje na podjeli između „nas“ i „njih“ time opravdavajući razna ograničenja koja se zahtijevaju poput zabrane praktikovanja određenih vjerskih sloboda, odbijanje azila strancima, ograničenja ulaska migrantima i slično. Ovakve vrijednosti opravdavaju netoleranciju, rasizam, homofobiju, mizoginiju i ksenofobiju koje su karakteristične za autoritarno – populističke stranke.

Treći dio knjige – „Od vrijednosti do glasova“, koji ima pet potpoglavlja, se bavi uticajem populizma na izborne sisteme pružajući klasifikaciju političkih stranaka i pokušavajući identificirati populističke glasače. Nadalje, u ovom dijelu se analiziraju podaci iz istraživanja o evropskoj politici u širem smislu te diskutuje o Trampovoj predizbornoj kampanji i populističkim narativima koji su je obilježili. Dodatni doprinos ove knjige u obimnoj literaturi knjiga o autoritarizmu je što Noris i Inglehart pružaju mnogo statističkih podataka kao i sveobuhvatne analize kako bi poduprli svoju glavnu tezu o tome da zapadnim demokratijama najviše prijete unutarnji procesi kulturne promjene koji se odvijaju unazad nekoliko decenija tvrdeći da trenutni rast autoritarnog populizma je dio kulturnog otpora protiv generacijskog pomaka prema liberalnim društvenim vrijednostima. Analizirajući evropske podatke autori klasifikuju stranke s ciljem identifikacije onih koje se mogu definisati kao autoritarno – populističke, što je praćeno statističkim analizama koje pokazuju da postoje duboko ukorijenjene političke razlike između starih i mladih koje odražavaju njihove različite vrijednosti i stavove. U posljednja dva poglavlja trećeg dijela analizira se tzv. Trampova Amerika i napuštanje EU od strane Velike Britanije odnosno Brexit. U oba slučaja, autori tvrde da je kulturni protuudar imao glavnu ulogu u njihovim uspjesima (str. 363).

Četvrti i posljednji dio knjige – „Zaključci“, koji ima dva potpoglavlja, istražuje posljedice kulturološke reakcije odnosno protuudara dok nagriza građansku kulturu koja se razvila u kasnom dvadesetom stoljeću. Podrška i zadovoljstvo koju je demokratija uživala opada u mnogim državama, zajedno sa društvenom tolerancijom i povjerenjem građana u institucije. Pitanje koje se ovdje postavlja je da li se to povjerenje može vratiti i da li se kulturološke netrpeljivosti mogu ublažiti na što autori ne pružaju jedinstven odgovor. Zaključuje se da će buduća stabilnost liberalnih demokratija zavisiti od sposobnosti društava da ponovo izgrade normativni konsenzus oko demokratskih vrijednosti, uprkos produbljenim generacijskim i ideološkim podjelama.

Vodeći argument kojeg autori zastupaju u prikazanoj knjizi je da se društva vremenom kreću od konzervativnih prema liberalnim vrijednostima i da ovakav trend stvara sukob između pristalica autoritarnih i materijalističkih vrijednosti, s jedne strane, i pristalica liberalnih i libertarijanskih pogleda, s druge strane (str. 100). Kako je vjerovatnije da će dobnio starije skupine pripadati prvoj grupi, a mlađe drugoj, sukob također postaje sukob između starih i mlađih generacija. Populistička reakcija ili protuudar, kako ga autori nazivaju, nastaje kad društva dođu u tačku preokreta na kojoj oni koji su nekad bili većina postaju manjina. To se događa u različitim

periodima u različitim društvima, ali će se sigurno dogoditi obzirom da će mlađe skupine s vremenom zamijeniti starije.

Teza koju Noris i Inglehart zagovaraju kroz ovu knjigu je da će, ukoliko posmatramo dugoročno, kulturni rascjep koji postoji u biračkom tijelu vjerovatno s vremenom nestati kroz demografske trendove i proces urbanizacije. Oni argumentiraju da će nerijetko starije skupine s teškim nasljeđem rata i nižim nivoom obrazovanja koje uglavnom žive u relativno izolovanim zajednicama u kojima dominira njihova rasna i/ili etnička skupina, biti prirodnim putem zamijenjeni fakultetski obrazovanim milenijalcima i sukcesivnim generacijama koje žive i rade u raznolikim metropolama te su skloniji otvorenosti prema multikulturalizmu i socijalnom liberalizmu. Međutim, analiza koja je predstavljena u knjizi ne pruža dovoljno dokaza o polarizaciji između starijih i mlađih skupina duž autoritarno – libertarijanske ravni. Umjesto suprotnosti između starijih i autoritarnih te mlađih i više libertarijanskih grupa, stavovi se razlikuju samo u stepenu. Može se problematizirati da empirijsku rezultati ne odgovaraju na početku postavljenoj teoriji. Starije skupine će vjerovatno iskazivati stavove koji su manje liberalni u kulturološkom smislu, ali neće nužno podržati populističke vrijednosti i zapravo je manje vjerovatno da će glasati za autoritarno – populističke stranke. Ključni problem ove knjige koji pokušava

dokazati korelaciju između kulturnog objašnjenja za uspjeh populista s generacijskom promjenom karakteriše donekle slaba korelacija.

Nadalje, postoji određena zabrinutost kod samog definiranja populizma od strane autora knjige. Da ponovimo, Noris i Inglehart usvajaju minimalnu definiciju populizma koji se, po njihovom mišljenju, definiše kao retorički stil koji legitimnu moć stavlja u ruke naroda nasuprot etabliranim moćnicima koji su korumpirani i zabrinuti isključivo za vlastiti interes. Prisutnost anti-elitizma kao faktora populizma jeste potreban, ali ne i dovoljan element definiranja populizma. On potencijalno može dovesti do zamke da se svaka kritika na račun elita, a u ime naroda, etiketira kao populistička. Dodatna obilježja koja bi vrijedilo razmotriti prilikom definisanja su i populističko protivljenje pluralizmu, kao i uvjerenje u vlastitu legitimnost glede zastupanja stavova naroda nasuprot elita.

Zaključno, postoje dokazane korelacije između kulturološkog objašnjenja populizma kao, na primjer, korelacija između protivljenja imigraciji i autoritarnih vrijednosti i nedostatka povjerenja u političare. Protivljenje useljavanju različitih etničkih, rasnih i vjerskih skupina je je također u snažnoj korelaciji sa glasanjem za autoritarno – populističke stranke što potvrđuje neke od pretpostavki koje su autori iznijeli. Međutim, građani koji se protive nekom obliku migracije se istovremenu protive

istospolnim brakovima, emancipaciji žena ili vjerskim različitostima te se njihovi radikalni stavovi, iako kulturološki uslovljeni, ne mogu objasniti dobnom skupinom kojoj pripadaju. U svakom slučaju, ova knjiga daje doprinos isticanju važnosti bavljenja društvenim i kulturnim problemima određenih skupina i poticanju uključivog političkog dijaloga kako bi se smanjila privlačnost autoritarnog populizma.

Anesa Omanović¹

Univerzitet u Sarajevu –

Fakultet političkih nauka

---

¹ anesa.omanovic@gmail.com